

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

23 червня 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 342.7:341.3:364(477)
З-38

Оргкомітет конференції:

Голова:

Швець Д.В., ректор державного університету, доктор юридичних наук, доцент,
Заслужений працівник освіти України

Заступник голови:

Корнієнко М.В., проректор державного університету, доктор юридичних наук,
професор

Члени оргкомітету:

Пишна А.Г., завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції, кандидат
юридичних наук, доцент;

Тетерятник Г.К., завідувач кафедри кримінального процесу, доктор
юридичних наук, професор;

Конопельський В.Я., завідувач кафедри кримінального права та криминології,
доктор юридичних наук, професор;

Горошко В.В., завідувач кафедри криміналістики та психології, кандидат
юридичних наук, доцент;

Ковальова О.В., професор кафедри адміністративної діяльності поліції,
кандидат юридичних наук, доцент;

Домброван Н.В., начальник відділу організації наукової роботи,
кандидат юридичних наук.

Статті друкуються в авторському варіанті.

Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги.

Захист прав дитини в умовах військової агресії : матеріали Міжнародної
З-38 науково-практичної конференції (м. Одеса, 23 червня 2022 р.). – Одеса :
Видавництво «Юридика», 2023. – 316 с.

ISBN 978-617-8263-53-9

САЙТ КОНФЕРЕНЦІЇ

УДК 342.7:341.3:364(477)

ISBN 978-617-8263-53-9

© ОДУВС, 2023

ДЕЯКІ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОПИТУ ДИТИНИ

Жеребко В. Л.

*курсант 207 взводу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Прудка Л. М.

*доцент кафедри криміналістики та психології
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук*

Актуальність теми полягає в тому, що останнім часом насильство та жорстоке поводження з дітьми стає все більш поширеним явищем. За даними соціальних опитувань, близько 40 % осіб, які не досягли повноліття, вважають, що ця проблема є актуальною для нашої країни, а з урахування військової агресії з боку РФ, статистика значно зростає та потребує більш коректного підходу до дітей, які опинились в такій ситуації.

Допит – це регламентований кримінально-процесуальними нормами процес інформаційно-психологічного спілкування між учасниками процесу, який є процесуальною дією, спрямованою на отримання відомостей про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини у справі. Допит неповнолітніх має свої особливості, при цьому повинні бути дотримані всі гарантії та права дитини, щоб уникнути можливої психологічної травми [1].

Міжнародні стандарти та світова практика говорять про те, що допит дитини, потерпілої від злочину, має бути проведений у дружній атмосфері для дитини, де вона відчуває захист і комфорт [2, с. 175]. Таким місцем може бути спеціально обладнана кімната, яка має власну назву – «Зелена кімната». Основна мета проведення допитів у таких

кімнатах – зменшити повторну травматизацію дитини під час допиту за допомогою спеціальних методик та невимушеної атмосфери. У невимушеній атмосфері та завдяки технічному обладнанню, яке дозволяє здійснювати відеозапис допиту та використовувати відео в подальшому проведенні досудового розслідування буде проведено без повторних допитів [2, с. 178].

Наразі в Україні є декілька зелених кімнат, обладнаних відповідно до стандартів.

На жаль, на практиці ці зелені кімнати не використовуються в повному обсязі. Слідчі відмовляються проводити допити в «зелених кімнатах», оскільки не існує чітких положень з цього приводу, тому зазвичай допит дитини продовжують проводити у своїх робочих кабінетах [3, с. 200].

Сама «Зелена кімната» схожа на звичайну дитячу кімнату. Вона містить: іграшки, великі та малі м'які меблі, рослини, фарби, олівці, ручки, книжки. Все, що можна знайти у звичайній дитячій кімнаті. Але найголовніше, що допит дитини автоматично записується, оскільки в кімнаті є вбудованих мікрофон та камера [2, с. 177]. Опитування дітей у «Зеленій кімнаті» дозволяє опитувати дітей мінімального віку.

Наприклад, спостерігаючи за тим, як дитина грається з іграшкою, можна встановити, що вона зазнала сексуального насильства. Сексуальне насильство – це коли дитина використовує іграшку для імітації статевого акту, не розуміючи, що це означає. Це відбувається тому, що діти в силу свого віку та розвитку не розуміють, як виглядають сексуальні дії, а просто систематично відтворюють їх. Такий допит для дітей найменш травматичний, оскільки відбувається в комфортному і звичному для них середовищі. Атмосфера та оточення не нагадують їм про пережиті негативні емоції. Дитина повністю зосереджена на допиті, навіть якщо сам допит є грою (у випадку допиту досить маленьких дітей) [4, с. 307].

Допити в «Зеленій кімнаті» проводять психологи, які володіють спеціальними знаннями з вікової психології дітей. Слідчий передає психологу перелік питань, що його цікавить відповідно кримінального провадження. Психолог, в свою чергу, трансформує ці питання в залежності вікових, інтелектуальних та психічних особливостей дитини. Дитина і психолог знаходяться в кімнаті, в ідеальному варіанті, а всі інші учасники (слідчий, працівник поліції ювенальних підрозділів, батьки або опекунки) знаходяться в окремій (технічній) кімнаті і спостерігають за процесом допиту через камери спостереження та венеціанське скло. Вони бачать все, що відбувається в основній кімнаті, але для дитини це виглядає як звичайне дзеркало [5, с. 88]. Якщо допит

проводиться ювенальними поліцейськими або слідчими, поза межами «Зеленої кімнати», то необхідно його проводити відповідно до встановлених етапів (фаз) допиту, а саме: попередня, вступна, фаза вільної розповіді, детальних запитань, заключна.

Попередня фаза – охоплює поведінку до контакту з дитиною. Необхідно отримати інформацію про дитину, наприклад, про її когнітивний, соціальний та емоційний розвиток, найближче оточення та сім'ю. У разі проведення допиту слідчий повинен зібрати відповідну інформацію, наскільки це можливо. За можливості, слідчий повинен зібрати інформацію про сильні та слабкі сторони дитини. Знання сильних та слабких сторін дитини підвищить ефективність спілкування з дитиною. Це також допоможе уникнути недоречних та небезпечних запитань.

Важливо вибрати правильний час і день для опитування та відвідування дітей. Опитування дітей дошкільного та шкільного віку слід планувати з урахуванням розпорядку дня дитини та обирати найбільш підходящий для цього час доби. Розмова про події, які часто є незрозумілими та травматичними, вимагає значних зусиль, емоційної та когнітивної мобілізації, тому необхідно уникати проведення допиту у другій половині дня, під час сну або перерви, або коли дитина погано себе почуває. Обираючи час для опитування дітей старшого віку, переконайтеся, що час опитування не конфліктує з іншими важливими справами дитини.

Вступна фаза – безпосереднє знайомство з дитиною, пояснення її мети зустрічі та ролі осіб, які проводять допит та присутніх під час допиту. Важливою складовою фази є встановлення контакту з дитиною.

Фаза вільної розповіді – цей етап дає необхідний напрям для запитань, які будуть поставлені на наступному етапі детального опитування. На цьому етапі дитина повинна мати можливість говорити у власному темпі. При цьому важливо ставити запитання, які заохочують дитину говорити і створюють вільний потік. Якщо дитина перериває розповідь на цьому етапі, дайте їй час подумати. Якщо переривання триває занадто довго необхідно заохотити дитину продовжити розповідь, використовуючи ключові слова, які вона сказала, наприклад:

- «Ти сказав, що дядько Іван сказав тобі, що ти можеш легко заробити гроші, що сталося потім?»
- «Ти сказав, що в ліфт зайшов незнайомец, що було далі?»

– «Тобі було боляче, тобі було незручно... Покажи мені ляльку. Напиши ручкою, де тобі було боляче або незручно. Як тобі було боляче і незручно?»

– «Ти сказав, що вона «зла» і страшна... Будь ласка, вибери смайлик, який схожий на неї. Також обері свій власний вираз обличчя.

Фаза детальних запитань – доповнює та систематизує те, що дитина розповіла на етапі вільного письма, щоб прояснити обставини події. Активну роль слід проявляти, запитуючи дитину про те, що найбільше цікавить ювенальну поліцію або слідчого. При цьому важливо забезпечити природний перехід від попереднього етапу до наступного, щоб не викликати побоювань, що дитина може не впоратися з відповідями. Важливо сформулювати промову таким чином, щоб врахувати вікові та психологічні особливості дитини.

Заключна фаза – дитина зазвичай відчуває повне розслаблення. На психологічному та фізичному рівні багато енергії витрачається на відтворення та модифікацію інформації про травматичні спогади. Психіка намагається звільнитися від цього, щоб дитина могла гармонійно розвиватися в майбутньому. Повідомлення про подію включає в себе думки, спогади і почуття, пов'язані з цією подією, а також відчуття в тілі, викликані діями цієї події. Така мобілізація каналів сприйняття і відтворення інформації забезпечує відчуття безпеки в процесі переживання події. Дитина в стані емоцій може плакати або виглядати засмученою, але на рівні тіла напруга знижується.

Вона може схилити голову, притулитися до стінки стільця, тихо сидіти або захотіти погратися. Це свідчить про повернення до здорового способу ставлення до світу – і це нормально [6, с. 22–30].

Таким чином, на сьогоднішній день, в умовах військової агресії, допит дітей відіграє більш важливу роль з урахуванням усіх складових, які необхідні для безпечної психіки та свідомості дитини. А саме: врахування вікових особливостей, розвитку та стану психіки дитини під час допиту; розпізнавання емоційних, когнітивних та поведінкових особливостей дитини для ефективного отримання інформації; забезпечення комфорту та довіри дитини під час допиту для сприяння її співпраці; застосування емоційно підтримуючого підходу та визнання потреб дитини в безпеці, захисті та розумінні; використання адаптованої техніки спілкування та збору інформації; застосування емпатії, активного слухання та уваги до потреб дитини під час допиту; надання післядопитової підтримки та можливості висловлення емоцій та почуттів, які виникли під час процесу допиту; забезпечення доступу

до психологічної допомоги та ресурсів для відновлення психічного стану дитини після допиту.

Література:

1. Особливості допиту дитини в умовах воєнного стану. Київ: 2022.
URL: <https://pravokator.club/news/osoblyvosti-dopytu-dytyny-v-umovah-voennogo-stanu/>

2. Мальована Т. І. Місце проведення допиту дитини, яка потерпіла від злочину у кримінальному провадженні. Вісник кримінального судочинства. 2015. № 3. С. 174–184.

3. Настільна книга слідчого (детектива). Коментар. Зразки та бланки процесуальних документів : практ. посіб. / О. М. Бандурка, М. В. Лошицький, С. В. Петков, А. М. Подоляка. Київ : ЦУЛ, 2018. 277 с.

4. Мальована Т. І. Склад та роль осіб, які беруть участь під час допиту дитини у кримінальному провадженні. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 6. С. 307–311.

5. Міщук І. В. Ювенальна юстиція як метод правового захисту неповнолітніх правопорушників у зарубіжних країнах (на прикладі США, Франції, Німеччини, Швеції). Приватне та публічне право. 2018. № 1. С. 88–92.

6. Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських. Київ, 2021. 48 с. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/16976/file/Green%20Room%20Methodology%20for%20Police%20Officers.pdf>

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	
<i>Гончарук С. Д., Марченко О. А.</i>	49
ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>Гривцова В. І., Собко Г. М.</i>	53
ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ, ШЛЯХИ ЇХ ЗАХИСТУ	
<i>Грідіна Н. Ю.</i>	57
ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ	
<i>Гурковська К. А., Синиця С.-А. А.</i>	61
БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	
<i>Денисюк Я. О., Сухарєва А. О.</i>	64
РОЗРОБКА ЗАГАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ З УРАХУВАННЯМ ПРОБЛЕМИ БУЛІНГУ	
<i>Джафарова О. В., Зінченко Д. А.</i>	68
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДИТИНСТВА В УКРАЇНІ	
<i>Домброван Н. В.</i>	71
ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	
<i>Дробишевська В., Матієнко Т. В.</i>	74
ПРАВА ДИТИНИ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ	
<i>Дручек О. В.</i>	80
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ДО УЧАСТІ У БОЙОВИХ ДІЯХ	
<i>Жеребко В. Л., Кулик Л. М.</i>	84
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СТРЕСУ НА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>Жеребко В. Л., Пасько О. М.</i>	87
ДЕЯКІ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОПИТУ ДИТИНИ	
<i>Жеребко В. Л., Прудка Л. М.</i>	90
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ Я-ОБРАЗУ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	
<i>Закалик Г. М., Шувар Н. М.</i>	94
ЧИННИКИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ЗНИЖЕННЯ СТАТИСТИЧНОГО ПОКАЗНИКА ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ	
<i>Зігангіров К. О., Собко Г. М.</i>	99